

התעסוקה במגזר הערבי

האם יש סיכוי למפנה ומה יש לעשות לשם כך?

בני פפרמן

מינהל תכנון מחקר וכלכלה משרד התמ"ת

הוצג בכנס עסקים ערבי-יהודי של המרכז הערבי-יהודי לפיתוח כלכלי

20 בדצמבר 2005

השתלבות בתעסוקה בקרב האוכלוסייה הערבית – בעיות עיקריות

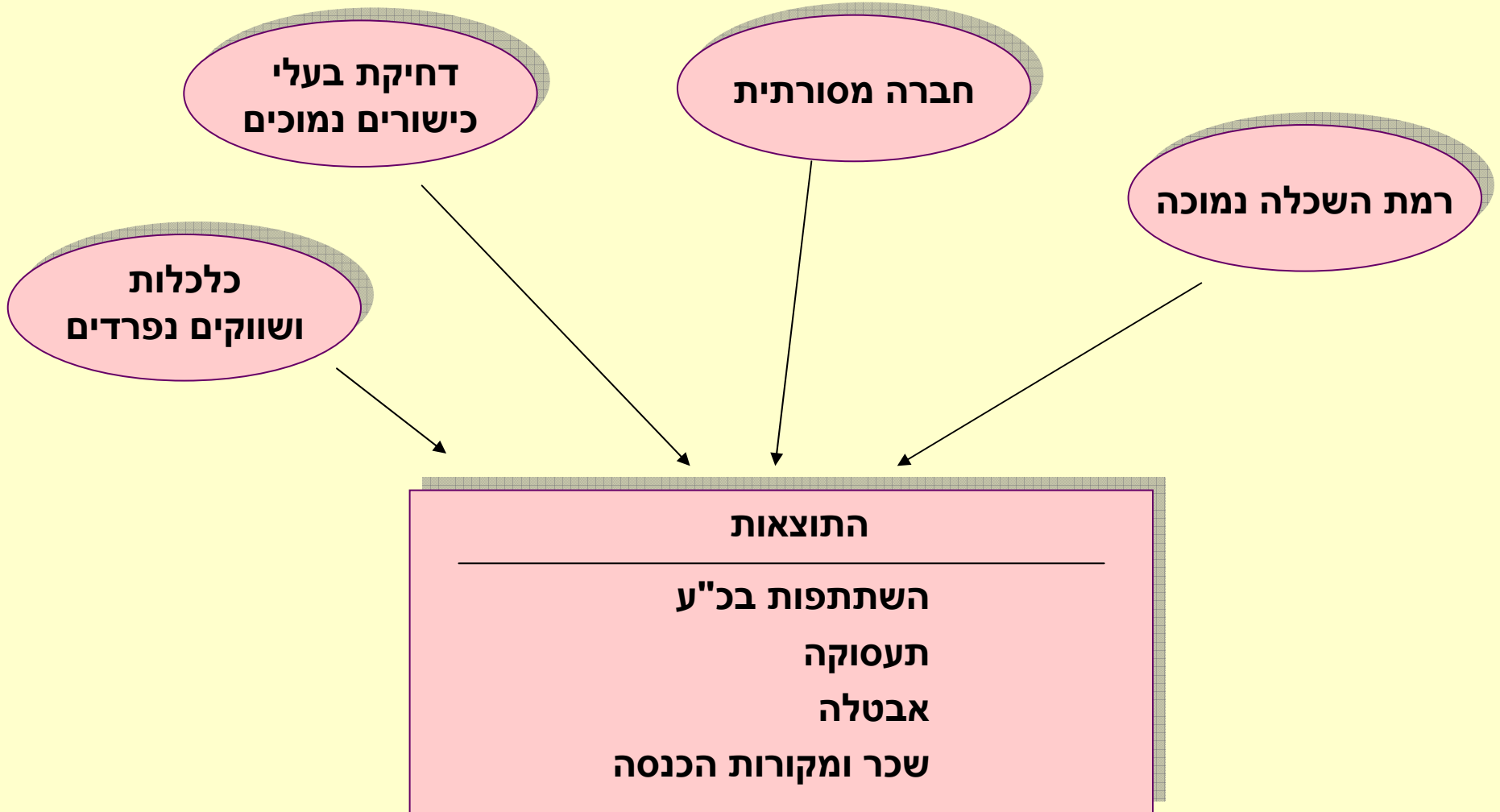
● בעיות מצד היצע כ"א

- רמת השכלה נמוכה, והיעדר
כישורים לשוק עבודה עתידי
- חברה מסורתית וחלוקת עבודה
מגדרית
- רשתות חברתיות שאינן מקושרות
לשוק העבודה היהודי

● בעיות מצד הביקוש לכ"א

- רמה נמוכה של תשתיות
תעסוקתיות, והעדר אזורי תעשייה
ואזורי מסחר הולמים
- דחיקת בעלי כישורים נמוכים מחוץ
לכ"ע (עובדים זרים, בריחת
מפעלים והעסקת בעלי כישורים
גבוהים בעבודות מתחת לכישורים)
- "שתי כלכלות נפרדות" (שוק
המוצרים, שוק העבודה, אפלייה)

סיכום בעיות עיקריות

שייכים לכ"ע, תעסוקה ואבטלה בגילאי 18-64 לפי מגדר והשכלה ערבים 2004 בהשוואה ל- 1990

עד בגרות ⁽²⁾			כלל האוכלוסיה			
נשים	גברים	סה"כ	נשים	גברים	סה"כ	
2004						
13.9	68.4	43.7	21.2	69.3	45.7	שיעור השתתפות
19.2	10.8	12.1	20.5	9.1	11.7	אחוז המתייאשים ⁽¹⁾
24.6	13.0	14.7	12.6	10.2	10.7	שיעור האבטלה
56.1	58.5	57.9	52.3	55.7	54.8	משך אבטלה, בשבועות
26.6	6.4	9.0	21.6	5.9	9.3	% העוב' חלקית שלא מרצון
1990						
11.2	82.9	49.2	11.3	79.5	45.5	שיעור השתתפות
3.9	1.3	1.7	3.0	1.3	1.6	אחוז המתייאשים ⁽¹⁾
6.1	11.7	11.1	6.6	11.0	10.5	שיעור האבטלה
28.4	20.3	20.7	26.3	20.9	21.3	משך אבטלה, בשבועות
1.2	0.5	0.6	2.7	0.6	0.8	% העוב' חלקית שלא מרצון

(1) מתוך סה"כ השייכים לכח העבודה
(2) אומדן לשנת 1990

מקורות הכנסה של משקי בית ערבים לפי מספר העובדים, 2004

מספר עובדים למשק בית ערבי					מקורות עיקריים
+4	3	2	1	ללא	
1.8	7.7	33.8	98.5	47.6	מספר משקי בית, באלפים
20,850	15,892	11,981	6,514	2875	הכנסה ברוטו מכל המקורות, בש"ח ⁽¹⁾
19,785	14,814	10,987	5227	0	הכנסה משכר עבודה
5979	5379	6546	5223	0	מזה: שכר של ראש מ"ב
1064	1079	994	1287	2875	הכנסות נוספות ⁽²⁾ ⁽³⁾
17890	13471	9967	5678	2731	הכנסה נטו של מ"ב ⁽⁴⁾
8.36	6.95	5.24	4.98	4.66	מספר נפשות
2140	1938.3	1902.6	1140.1	1401.3	הכנסה נטו לנפש ⁽⁵⁾

(1) כולל הכנסה חודשית מ: משכורות, הון, תמיכה מוסדית, חו"ל, תמיכה של פרטים וקיצבאות בט"ל

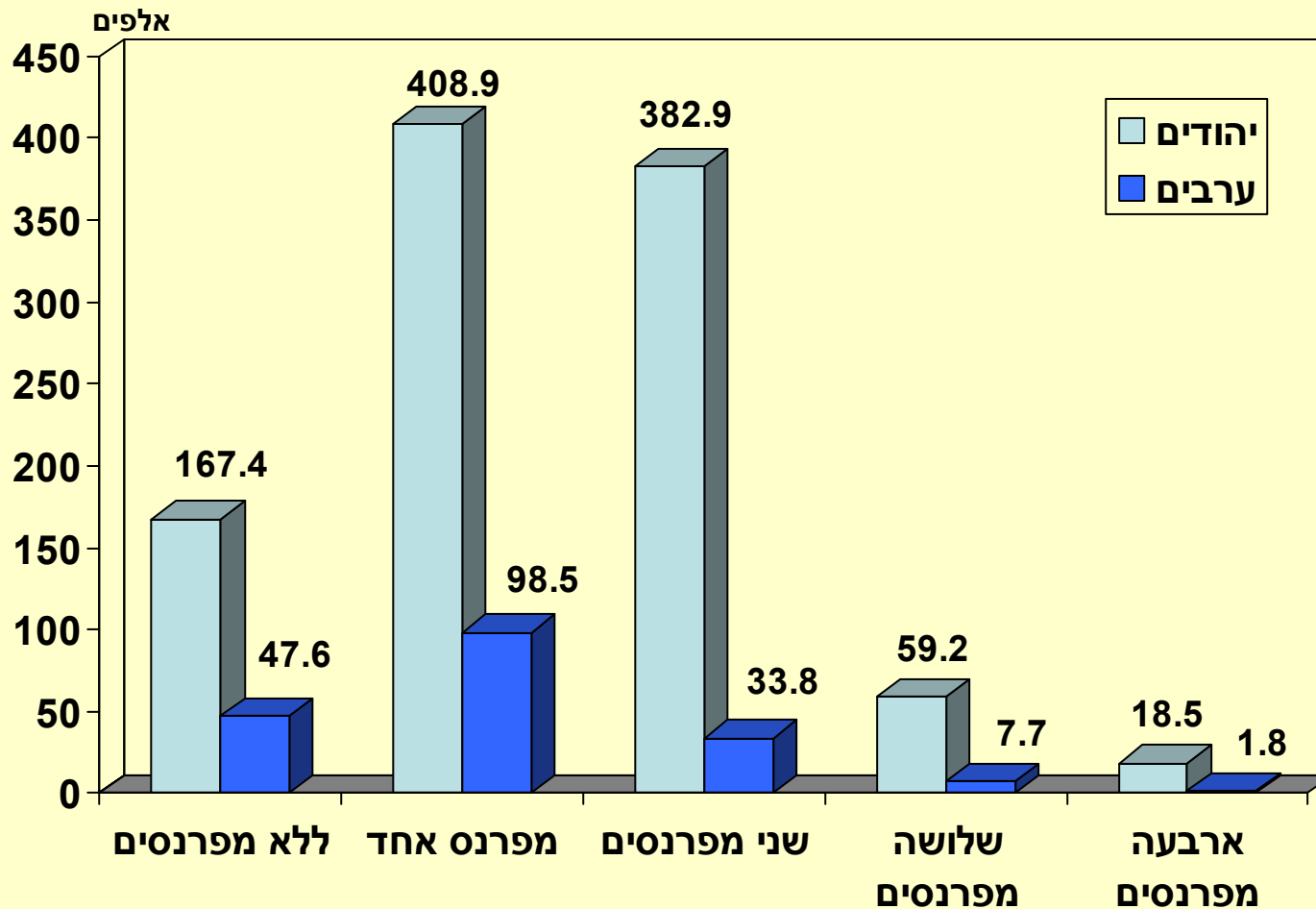
(2) כולל: הכנסה נוספת מהון, חו"ל ומתמיכה של פרטים, פנסיה.

(3) כולל: קיצבת ילדים, פנסיה, קצבת שארים, פציעות בעבודה, נכות, אבטלה, ה"ה ואחר

(4) הכנסה ברוטו מכל המקורות פחות תשלומי חובה (מסה הכנסה, מיסי בט"ל ומס בריאות)

(5) חושב: הכנסה נטו של מ"ב לחלק למספר נפשות במ"ב

משקי בית ערבים ויהודים לפי מספר מפרנסים, באלפים ובאחוזים מסה"כ

25.1%	52.0%	17.8%	4.1%	1.0%	ערבים (100%)
16.1%	39.4%	36.9%	5.7%	1.8%	יהודים (100%)

תוספת נדרשת למקומות עבודה בכדי לגשר על הפער שנוצר בשוק העבודה בין 1990 ל- 2004

תוספת נדרשת למקומות עבודה	עובדים ב- 2004 במונחי 1990	עובדים 2004 בפועל		
		באחוזים	אלפים	
				גברים
37.9	247.2	100%	209.3	סה"כ
30.1	123.0	44.4	92.9	השכלה נמוכה (0-11 שנ"ל)
7.8	73.5	31.4	65.7	השכלה ממוצעת (12)
0	50.7	24.2	50.7	השכלה גבוהה (+13)
				נשים
16.4	76.6	100%	60.2	סה"כ
5.4	17.4	19.9	12.0	השכלה נמוכה (0-11 שנ"ל)
6.9	23.8	28.1	16.9	השכלה ממוצעת (12)
4.1	35.4	52.0	31.3	השכלה גבוהה (+13)
54.3	323.8		269.5	סה"כ גברים ונשים

ממצאים עיקריים

← (1) שיקום התעסוקה במגזר הערבי ידרוש תיקון העבר במונחים של תוספת של 55 אלף מקומות עבודה

← (2) ובנוסף לכך, מדי שנה תידרש תוספת מקומות עבודה שאמורים להדביק את גידול האוכלוסיה בגיל

העבודה בממוצע 3% מדי שנה

← (3) בוני תוכניות החומש חייבים להביא פתרונות תעסוקה ל- 96 אלף עובדים,

19 אלף בממוצע שנתי, גידול של 7% מדי שנה

← (4) האם זה ריאלי?

← (5) כיצד יראו הנתונים בתוכנית לעשור?

בממוצע ידרשו מדי שנה כ- 14.5 אלף מקומות עבודה גידול של 5.5% מדי שנה

האם זה ריאלי?

מסקנות מהמצאים

← (1) אין אפשרות לבנות פתרון נכון ואמיתי, אלא אם כן התוכנית תיבנה ל- 10 עד 15 שנים.

← (2) דגשי התוכנית העתידית ביחס לעבר –

גברים - התוכנית לשילובם - תיועד לרמות השכלה נמוכות יחסית ולאוכלוסיה מזדקנת
נשים – לכל קבוצות ההשכלה לרבות המשכילות שבקבוצה

← (3) דגשי התוכנית לגבי המצטרפים החדשים בשנים הבאות –

התוכנית חייבת לקחת בחשבון את הגידול ברמת ההשכלה של גברים ונשים כאחד.

עקרונות התוכנית

(1) תוכנית לטווח ארוך : מאסטרטגיה ← לטקטיקה

(2) הפתרונות יושתתו יותר על הגדלת הביקוש לעובדים בהשוואה לטיפול במאפייני היצע העובדים

(3) התוכנית חייבת להיבנות על גישות חדשניות (הפתרונות הישנים אינם גרועים אך לא מספיקים)

פתרונות מוצעים

השכלה והכשרה מקצועית !

- הכשרה מקצועית להגדלת שיעור התעסוקה בשילוב חונכות והתנסות במקום העבודה
- יצירת תנאי סף בקרב מועמדים להכשרה מקצועית
- יצירת אפשרויות ללימודים לאורך החיים
- השלמת השכלה לרבות לימוד השפה העברית
- פתיחת אפיקי לימוד מקצועיים לנוער המקבילים לתיכונים המקצועיים במגזר היהודי
(דוגמת אורט ועמל)

המשך - פתרונות

שילוב נשים בעבודה

- הגדלת היצע מסגרות הטיפול לילדים בסיוע ממשלתי – משפחתונים, מעונות וצהרונים.
- סבסוד ההשתתפות במסגרות הטיפול לילדים והתאמת המסגרות למאפייני האוכלוסייה.

ריחוק גיאוגרפי

- הסדרת מערך ההסעות ותדירותם
- סבסוד תחבורה ציבורית על פי אזור גיאוגרפי

המשך - פתרונות

שילוב בין כלכלות:

- הענקת תמריצים לעידוד הקמת מפעלים בבעלות משותפת ערבית ויהודית
- פיתוח אזורי מסחר ואומניות אזוריים
- הרחבת קבלנות משנה במגזר הערבי עבור עסקים שעיקר מכירותיהם במגזר היהודי
- בניית אזורי תעשייה משותפים לרשויות ערביות ויהודיות
- עידוד הקמת מפעלי קבלנות משנה המשרתים את העסקים באזורי התעשייה
- מתן העדפה לחברות של המגזר הערבי המתמודדות במכרזים ממשלתיים ולחברות שעיקר עובדיהם יהודים ומרחיבות בהן את תעסוקת הערבים.

המשך - פתרונות

חיזוק הכלכלה הערבית

- פיתוח אזורי תעשייה ותשתיות תעסוקתיות באזורים הגיאוגרפיים הסמוכים למרכזי האוכלוסייה
- תמרוץ מעסיקים לפתיחת מפעלים והרחבת תעסוקה באזורי תעשייה בסמיכות למרכזי האוכלוסייה
- עידוד עסקים קטנים ויזמות בקהילה הערבית - פיתוח מודל "עבודת בית" לנשים ערביות. נשים עצמאיות המוכרות ישירות לשוק או/ו קבלן המחלק עבודה בבתיים ומוכר לשווקים לרבות פיתוח רשתות הפצה בקרב נשים אל מרכזי הקניות.
- סיוע להקמת עסקים עצמאיים והנגשת היזמות במגזר הערבי לשוק ההון

המשך - פתרונות

חיזוק הכלכלה הערבית, המשך

- עידוד השקעות – היוון חלק מסכום המענק לכיסוי ההשקעה באמצעות הגמשת מסלול התעסוקה
- עידוד הקמת אזורי מסחר בישובים ערביים
- עידוד פיתוח תיירות ייחודית למגזר (צימרים)
- הגדלת העבודות מיידיות בפיתרון התעסוקתי לאוכלוסיות שאינן משיגות
- **הקמת קרנות השקעה למיזמים עסקיים המכוונים להשקעה במגזר הערבי**

המשך - פתרונות מצד הביקוש

טיפול באפליה:

- עידוד מעסיקים לתקופות חניכה בהכשרה של עובדים ערבים במפעלים יהודיים
- עידוד לימודים משותפים של ערבים ויהודים
- מתן עדיפות לקליטת עובדים ערבים במכרזים במגזר הציבורי
- הגברת המודעות ובניית תוכנית הסברה למעסיקים להרחבת עתודת מעסיקים יהודים המעוניינים לקלוט עובדים ערבים במטרה לצמצום את השלכות האפלייה

אכיפה ופיקוח:

- הפחתה מדורגת של מספר ההיתרים לעובדים זרים וצמצום מספר העובדים הזרים ללא היתר
- אכיפת חוקי העבודה לרבות שכר מינימום לעובדים ישראלים, זרים ופלשתינאים